

Відгук

офіційного опонента Безуглої Лілії Ростиславівни
на дисертаційну роботу Пасик Людмили Адамівни

**«Об'єктивація та дискурсивна профілізація
концепту PARTNERWANL / ВИБІР ПАРТНЕРА (на матеріалі німецької мови)».**

Луцьк, 2016. – 240 с.,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.02.04 – германські мови

Зміна парадигми наукового знання в лінгвістиці, поглиблення й розширення методологічних засад наукового пошуку в бік його тісного зв'язку з антропоцентричним підходом до аналізу мови й мовлення зумовила появу нових, неординарних об'єктів дослідницького пошуку, зокрема жанрів тексту, до яких належить і контактне оголошення. Лінгвістичні дослідження німецькомовних контактних оголошень започатковані німецькими лінгвістами у 70-ті роки ХХ ст. – на той час увага приділялась їх стилістичним (Stolt 1976) і текстовим (Kessler, Siehr 1988; Riemann 1999; Sommerfeldt 1988) характеристикам. У нинішньому столітті предметний діапазон дослідження контактних оголошень у лінгвістиці значно розширюється – вивчаються їх жанрові ознаки (Петрашук 2009; Peřtová 2010), лексичні характеристики (Гришаева 2002; Зырянова 2008; Sawicz 2001), дискурсивні (Велика 2014; Черкасова 2006), комунікативно-прагматичні (Рысева 2015; Царикевич 2007) і гендерні (Акулова 2010; Ольшанский 2002; Baj 2015; Gottburgsen 2000) властивості, а також контрастивний аспект (Eckkrammer 1999; Opel 2007; Zhang 2009). У поле зору дослідників потрапляють і когнітивні властивості контактних оголошень, зокрема концептуальний простір, який вивчається на матеріалі російської і французької мов (Рогалева 2005; Шибанова 2004). Проте, на матеріалі німецької мови, на скільки мені відомо, концептуальний аспект контактних оголошень дотепер не отримав системного вивчення, що визначає **актуальність** обговорюваного дослідження. Провідні концепти дискурсу німецькомовного контактного оголошення, насамперед, дискурсотвірний концепт PARTNERWANL, лежать в основі його прагматичних і соціолінгвістичних характеристик, визначають його етнокультурну й мовну специфіку, тому виявлення способів і засобів об'єктивації концепту PARTNERWANL та особливостей його дискурсивної профілізації становить важливе й нагальне завдання сучасної германістики.

Об'єктом дослідження розглядуваної дисертації є мовні одиниці різних рівнів, які об'єктивують концепт PARTNERWANL та профілюють його концептуальні ознаки у дискурсі контактних оголошень. Послідовно впроваджений у роботу лінгвокогнітивний підхід робить методологічно обґрунтованим **предмет** дослідження, яким є об'єктивація та профілізація концепту PARTNERWANL, дискурсивні конфігурації, стратегії і тактики його актуалізації у (віртуальному) німецькомовному дискурсі.

Отже, розглядувана дисертація присвячена встановленню способів і засобів об'єктивації та особливостей дискурсивних конфігурацій концепту

PARTNERWANL, а також стратегій і тактик його актуалізації в німецькомовному (віртуальному) дискурсі, що є **метою** дослідження, яке виконано в межах науково-дослідницької теми Інституті іноземної філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки «Семантико-прагматичні характеристики різних жанрів та дискурсів у сучасних германських мовах», затвердженої вченою радою ВНУ (протокол № 16 від 13.04.2011 р.).

У дисертації Л.А. Пасик концепт PARTNERWANL вивчається на комплексному мовно-мовленнєвому **матеріалі**. У центр уваги потрапляють 2000 текстів – анкетні дані з відповідних Інтернет-сайтів, а також лексикографічні й художні джерела.

Тож дослідження за об'єктом, предметом, матеріалом та методологічним підходом повністю відповідає спеціальності 10.02.04.

Наукова **достовірність** висновків та об'єктивність положень дисертації забезпечується методологічним підходом, репрезентативністю списку використаних наукових джерел, що сягає 276 найменувань, і застосуванням широкої палітри адекватних загальнонаукових і лінгвістичних **методів** дослідження. Серед останніх – методи аналізу словникових дефініцій, інтерпретаційний, дистрибутивний, семантичний, концептуальний аналіз, фреймове моделювання, інтент-аналіз та елементи методу кількісних підрахунків. Ці методи застосовуються грамотно, ґрунтовно, послідовно та у відповідності із завданнями роботи.

Завдання **першого розділу** – окреслення теоретико-методологічних засад дослідження. Розглядаючи релевантні питання, Л.А. Пасик демонструє високий рівень лінгвістичної обізнаності та знайомство з класичними й новітніми досягненнями вітчизняного та зарубіжного мовознавства.

Ґрунтовно окреслено теоретичні положення, на які дисертантка спирається в емпіричних розділах дослідження, та пояснено базові поняття роботи – «концепт», «номінативне поле», «фрейм», «профілізація», «дискурс», «віртуальний дискурс» та ін., уточнено такі поняття, як «концептуальна картина світу», «дискурсивна конфігурація концептів», «стратегія», «тактика». Цінним є те, що авторка не просто дає визначення цим поняттям, але, перш за все, робить аналітичний огляд їх трактувань у сучасній лінгвістиці, демонструючи здатність до наукового узагальнення і аналітичного мислення.

Крім того, авторка розглядає провідні психологічні й соціологічні концепції щодо феномену вибору партнера, серед яких – психоаналітична теорія З. Фрейда, еволюційно-психологічна теорія сексуальних стратегій, соціально-психологічна рольова теорія, модель компліментарності Р. Ф. Уїнча, інструментальна теорія Р. Сентерса, теорія фільтрів А. Керкгоффа / К. Девіса та інші. На перший погляд, здається, що Л.А. Пасик робить невиправдано завеликий крок у бік, віддаляючись від заявленої спеціальності. Проте, подальше ознайомлення з роботою свідчить про те, що авторка, проводячи дослідження на засадах когнітивно-комунікативної лінгвістичної парадигми, систематично використовує розглянуті здобутки психологів і соціологів. Такий підхід унаочнює інтегративні процеси сучасної гуманітарної науки та засвідчує її інтердисциплінарне майбутнє.

Цей розділ також дає достатнє уявлення про комплексну методику й алгоритм дослідження, етапи й кроки якого відображають взаємозв'язок застосованих методів.

Другий розділ роботи присвячено систематизації засобів об'єктивації концепту PARTNERWANL.

Побудовано номінативне поле концепту, яке складається з ядра, приядерної зони, ближньої і дальньої периферії. Проаналізовано різнорівневі мовні засоби, які слугують об'єктивації досліджуваного концепту та профілізації його концептуальних ознак, зокрема ядерна лексема та її синоніми, метафори, метонімії, гіперболи, порівняння, епітети, фразеологізми, паремії, афоризми, асоціації тощо.

Змодельовано ситуацію вибору партнера у вигляді акціонального фрейму з розгортанням у предметно-центричні фрейми, встановлено їх мовне наповнення.

Виявлено типи віртуальних мовних особистостей та специфіку їхнього прояву на лексико-граматичному рівні.

У третьому розділі дисертації авторка досліджує дискурсивні параметри концепту PARTNERWANL.

Зокрема проаналізовано валентно незумовлені слоти фрейму ситуації вибору партнера (мотиви, цілі вибору партнера). Встановлено кореляції між мотивами та цілями вибору партнера та актуалізованими лексичними, морфологічними та синтаксичними засобами.

У зв'язку з мотивами та цілями вибору партнера з'ясовано дискурсивні стратегії й тактики суб'єкта вибору, які розглядаються не самі по собі, а у зв'язку з відповідними лексичними, лексико-граматичними, словотвірними, синтаксичними та стилістичними засобами. Так само з опертям на мовні показники встановлено дискурсивні конфігурації концепту PARTNERWANL. Такий тісний зв'язок концептуального, дискурсивного й мовного аналізу яскраво ілюструє одну з провідних думок дисертації – досліджуваний концепт належить до універсальних, однак має свою національно-мовну специфіку, що зумовлено екстралінгвальними чинниками.

Положення емпіричних розділів постають чіткими й системними, взаємопов'язаними та взаємозумовленими, що яскраво демонструє мовний матеріал, який наводиться для їх ілюстрації.

Таким чином, мета роботи є досягнутою.

Отримані результати відзначаються науковою **новизною**. У роботі вперше:

- розроблено комплексну методику аналізу об'єктивації та дискурсивної профілізації концепту PARTNERWANL;
- змодельовано номінативне поле цього концепту, структуроване засобами німецької мови;
- здійснено його фреймове моделювання;
- встановлено й схарактеризовано комунікативні стратегії і тактики суб'єкта вибору партнера в німецькомовному дискурсі;

- виявлено дискурсивні конфігурації концепту PARTNERWANL. в німецькомовному віртуальному та художньому дискурсах.

Теоретична значущість дисертаційного дослідження зумовлена вагомим внеском, який воно робить у вирішенні проблем германістики, зокрема когнітивної семантики, лексикології, фразеології і стилістики німецької мови, у розвиток когнітивної лінгвістики, дискурсології, психо- і соціолінгвістики й лінгвоперсонології. Результати дослідження позитивно впливають на подальшу розробку теорії міжкультурної комунікації, а також проблематики, пов'язаної із дослідженням німецькомовної віртуальної комунікації.

Практична значущість поданої праці полягає в тому, що отримані результати мають цінність для лекційно-семінарських курсів з лексикології, теоретичної граматики й стилістики німецької мови, теорії мовленнєвої комунікації, загального мовознавства, для спецкурсів із когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, теорії міжкультурної комунікації, дискурсології, психо- і соціолінгвістики, можуть бути використані у складанні навчальних посібників, у науково-дослідницькій практиці студентів і аспірантів, а також мають прямий вихід у практику перекладу й викладання німецької мови як іноземної в навчальних закладах України.

Робота має цільний, закінчений вигляд, достатній обсяг і **оформлена** згідно з діючими державними стандартами.

Зміст автореферату є ідентичним основним положенням дисертації, котрі з достатнім ступенем повноти відображено у десяти **публікаціях** авторки, шість з яких – статті, що вийшли у фахових виданнях України, одна – у зарубіжному періодичному виданні (Угорщина). Одну статтю виконано у співавторстві з науковим керівником. Особистий внесок дисертантки в цю статтю, на жаль, не зазначено в авторефераті, проте, відомості про особистий внесок містяться в дисертації на с. 10.

Проте, дослідження викликає деякі дискусійні **міркування**, які ніяким чином не впливають на загальну високу оцінку роботи, зокрема:

1. Дискусійною є структура першого розділу дисертації. Л.А. Пасик починає роботу з розгляду категорійно-понятійного апарату когнітивної лінгвістики – концепту, його будови, типології та проблем об'єктивації. Виходячи з того, що середовищем актуалізації концептів є дискурс, авторка переходить до розгляду категорійно-понятійного апарату дискурсології. На перший погляд, така структура є виправданою і логічною, оскільки робота присвячена концепту PARTNERWANL. Проте, під час читання одразу виникає питання: А чому саме цей концепт розглядається у роботі? Як дисертантка вийшла на цей концепт?

Крім того, у такий спосіб залишається не кристалізованою думка про те, що концепт PARTNERWANL є дискурсотвірним, тобто визначає особливий тип дискурсу за стилем мовлення – дискурс контактних оголошень. І головне, ретельного аналітичного огляду лінгвістичних робіт, присвячених контактному оголошенню, не зроблено. Невеликий огляд представлено у вступі (с. 5), але він занадто стислий (5 рядків).

На моє переконання, будь-яке дослідження слід починати із розлогого аналітичного огляду того, що зроблено в лінгвістиці з розглядуваної проблеми, у який спосіб вивчався об'єкт, які здобутки наявні та які аспекти залишаються відкритими. Міні-модель такого огляду я намагалась представити на початку свого відгуку.

Висновок про те, що контактні оголошення з позицій сучасної когнітивно-дискурсивної парадигми розглядаються як особливий тип дискурсу – мовленнєвої взаємодії комунікантів у специфічних ситуативних умовах, яка відбивається у тексті як продукт цієї взаємодії, логічно вивів би дисертантку на поняття дискурсу й проблеми його типології. І тільки тоді б вона вийшла на дискурсотвірний концепт PARTNERWANL і релевантні питання когнітивістики. Вважаю, за такої структури дисертація виглядала б більш глибокою.

Однак, написання наукової роботи – процес творчий. І можливо, це не перший варіант структури дисертації, і він має певні переваги. Хотілось би почути обґрунтування своєї позиції дисертанткою.

2. У фреймовому моделюванні концепту PARTNERWANL, на мій погляд, не до кінця враховано онтологічні параметри ситуації вибору. За висновком Л.А. Пасик, акціональний фрейм вибору партнера містить два типи слотів:

- 1) валентно зумовлені, які репрезентують учасників ситуації вибору (суб'єкт вибору партнера, об'єкт вибору партнера) та
- 2) валентно незумовлені (мотив, ціль вибору).

Тож пропозиційна структура ситуації вибору партнера виглядає у такий спосіб: X (SUBJEKT-AGENS) – WÄHLT Y (OBJEKT-PATIENS) – WOZU / WARUM (GRUND / MOTIV / ZIEL) (1.1.2, с. 25, 2.3, с. 79).

Вочевидь, цьому фреймові бракує ще двох валентно незумовлених слотів:

- КОЛИ? (У РІЗНІ ПЕРІОДИ РОЗВИТКУ ДИСКУРСУ) і
- ДЕ? (ІНТЕРНЕТ-САЙТ / ПЕРІОДИЧНЕ ВИДАННЯ).

Ці слоти мають суттєво впливати на перебіг ситуації вибору, оскільки вони зумовлюють варіації мовних засобів, що застосовуються. Залучення до фреймового аналізу цих слотів дало б змогу, по-перше, простежити динаміку дискурсивної профілізації досліджуваного концепту в мікродіахронії, по-друге, з'ясувати можливу різницю між профілізацією, щонайменше, у двох типах дискурсу – віртуальному й публіцистичному. Інакше кажучи, відкритими залишаються питання:

1) Чи змінюється з плином часу (і якщо змінюється, то як?) мовне наповнення контактних оголошень?

2) Чи є різниця у мовному наповненні між контактними оголошеннями на інтернет-сайтах та у періодичних друкованих виданнях?

3. Розглядаючи мовні засоби актуалізації мотиву та мети вибору партнера, Л.А. Пасик угрупує їх у лексичні, синтаксичні, морфологічні та пряме/непряме звертання (пункт 3.1.2, с. 153). Критерій не зазначається, і класифікація не обґрунтовується. Хотілося б почути відповідь на запитання: Чому пряме/непряме звертання виокремлено окремим пунктом, а не включено у морфологічну, синтаксичну або навіть лексичну групу? Якщо звертання становить окрему групу, то доцільно було назвати її прагматичною.

Загалом, зазначені зауваження не знижують високого науково-теоретичного та науково-практичного рівня дослідження.

Отже, дисертація Людмили Адамівни Пасик «Об'єктивація та дискурсивна профілізація концепту PARTNERWANL / ВИБІР ПАРТНЕРА (на матеріалі німецької мови)» є самостійною, завершеною працею високого теоретичного й науково-практичного рівня, а отримані в ній результати в сукупності роблять внесок у вирішення проблеми встановлення мовних засобів об'єктивації та профілізації концепту PARTNERWANL у німецькомовному дискурсі, що має суттєве значення для подальшого розвитку та збагачення теорії германського мовознавства.

Зазначена наукова праця відповідає діючим стандартам та регламентуючим вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а дисертантка заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри німецької
філології і перекладу
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Безугла

Л.Р. Безугла

07 вересня 2016 р.

Підпис *Л.Р. Безугла*
ЗАСВІДЧУЮ
Учений секретар Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

